

LBRIS

We know
books

REVOLUȚIA
MODELELOR

ANTICAMERA ÎNVIERII

Volum îngrijit
de **Cristina Chirvasie**

EDITURA

Fundației Culturale
MEMORIA

Cuprins

Prefață / 5

A zidi, zidire /

Augustin Ioan / 15

Copilul lui Dumnezeu /

Dorel Zaica / 53

Omul din mijlocul lumii /

Gheorghică Ciocoi / 99

Bastonul de mareșal /

Codruț Munteanu / 125

Anticamera Învierii /

Maria-Ilinca Țoța / 149

EB&S

We know
books

Augustin Ioan este arhitect, profesor universitar la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București. Este licențiat în arhitectură (București) și în teologie ortodoxă (Center for Traditionalist Orthodox Studies, Etna, CA, SUA). Este specialist în arhitectură sacră și deține două doctorate: în arhitectură (1998) și în filozofie (2002).

A avut mai multe burse de studii și cercetare (București, Oxford, Cincinnati, Praga, Budapesta). A absolvit ca șef de promoție școlile de design, arhitectură, arte și urbanism ale College of DAAP, Cincinnati.

A primit premiul Bienalei de Arhitectură București în 1998 și 2002, Marele Premiu ex-aequo, FIFAL 4, 1994, Premiul Juriului la Festivalul filmului despre Habitat, Japonia, 1996 și Premiul UAR pentru artă monumentală, 1997.

Are o bogată activitate editorială de specialitate, semnând ca autor, coautor și editor câteva zeci de titluri și studii, cum ar fi: *Arhitectura și Puterea*, *Bizanț după Bizanț după Bizanț: Teme ale arhitecturii românești în secolul XX*, *Spațiul sacru Reloaded*, *Cuvinte de folos pentru arhitecții de biserici* și *Arhitectura memoriei*. Din 1990 publică în mod constant articole în presa românească și internațională.

A ZIDI, ZIDIRE

Despre tradiții și Tradiție

Tradiția înseamnă moștenire. Chiar asta înseamnă. Ce primesc de la părinții mei și dau mai departe. Aici intervine *parabola talanților* din Biblie. A dat stăpânul câte un ban tuturor și la întoarcere i-a întrebat ce-au făcut cu el. Este foarte important ce faci cu ceea ce ai primit. Poți să risipești talantul. Poți să nu știi ce să faci cu el, dar măcar să-l iei pentru generația următoare, sau poți să-l înmulțești. Sensul parabolei din Biblie este: bun este cel care înmulțește. Cel care a păstrat nu e foarte rău, dar preferat este cel care a înmulțit. Acesta este și cazul moștenirilor pe care le primim. Moștenirile bune sunt cele pe care le *augmentăm*, cum se spune acum.

Aterizând puțin pe pământ, vă pot vorbi despre tradiția arhitecturală, pentru că nu știu ce să vă spun despre toate moștenirile și tradițiile din alte domenii. Există două moduri de-a privi. Unul este legat de Tradiție, cu majusculă. Absolut toate culturile care au construit au făcut aceasta într-un mod comun tuturor. Exceptând, poate, detaliile decorative, dar până și acolo se poate construi un argument de similaritate. Deci, există o tradiție, dacă este să o reducem la un singur termen, care se pretează la toată discuția aceasta și care se reduce la *tectonică*. Asta înseamnă că trebuie să stăm *lipiți* de planetă, și la propriu și la figurat, de locuri și așa mai departe.

Așadar, dacă mă întrebați ce e aceea Tradiția, vă răspund că este *cultura tectonică*. Cum reușim să o punem în operă din materialele pe care le avem la dispoziție de foarte multă vreme, de la cele naturale la cele artificiale, măcar de la sticlă încoace? Trebuie să facem astfel încât acestea să înfrunte și, în același timp, să ia seama la forțele telurice, la gravitație în primul rând. Trebuie să urmărim transmiterea acestor forțe telurice și felul în care ele pot fi proiectate. De exemplu, nodurile. Cum arată nodul? Dacă e capitel de coloană, dacă e articulație, dacă e arc butant și așa mai departe? Ei, bine, Tradiția le recunoaște, indiferent de ipostaze, de chipurile pe care le iau. Are o formă, să zicem, radială, ca spițele unei roți.

În același timp, există și tradiții care înseamnă tot felul de lucruri. Depinde de cine întrebați. Pot însemna arhetipuri spațiale cărora, după Jung, le-am putea spune *subconștientul* sau *inconștientul* colectiv, acestea conectându-se la dimensiunea lor colectivă. Date fiind circumstanțele *a* și *b*, ele creează același tip de răspuns construit, edificat. Nu toată arhitectura este edificată. Peșterile pictate simbolic sau alte locuri pe care le știm sunt și ele arhitecturale. Una dintre definițiile care le recuperează este chiar aceea de *adăpost decorat cu simboluri*. N-am spus nimic despre construcție în aceste trei instanțe. Peșterile au fost adăposturi zeci de mii de ani. Arhitectura ca excelență a construirii e un lucru nou la scara istoriei. Decorația, picturile excepționale care s-au găsit în Algeria sau în Franța, de exemplu, au sens simbolic, ceea ce mi se pare important, dar țin de o dimen-

siune care nu este accesibilă nici unei alte ființe decât omului. Mai există ființe care fac adăposturi și care le *decorează*, dar nu cu simboluri, din câte știm. Acesta ar fi doar un mic preambul.

Al doilea preambul este acela că, adeseori, se înțelege greșit sensul tradiției, al moștenirii, ca fiind un repertoriu, un depozit de instanțe, de rezolvări ale unui moment istoric pe care trebuie să le repet, ceea ce este complet greșit. Nu ne obligă nimeni, fiind tradiționali în spirit, să copiem forme istorice. Nu numai că nu ne obligă, dar dacă ne uităm la toată istoria arhitecturii, o să observăm că nu s-a prea făcut acest lucru. Chiar când a fost vorba de referiri la stilurile roman, clasic, neoclasic și așa mai departe, revenim pe cu totul alte coordonate și este, adeseori, mai degrabă o dorință a revenirii decât o revenire propriu-zisă, pentru că știm că ea nu e posibilă nici temporal, nici cultural. Or, argumentul pe care încerc să-l construiesc, adeseori, și cu studenții mei și cu câtă arhitectură fac, este că, de fapt, tradiția este alcătuită dintr-o seamă de principii fundamentare care pot fi actualizate în tot felul de forme, urmând ca ele să devină istorice în timp prin simplul fapt că supraviețuiesc ca modele exemplare. Cu alte cuvinte, eu pot vedea o arhitectură, și văd și pot da exemple, care arată extrem de contemporan. Uneori arată chiar avangardist. S-a spus despre proiectul pe care l-am făcut împreună cu o echipă pentru Catedrala¹ națională

---

¹ Împreună cu un colectiv de arhitecți și studenți arhitecți, este câștigătorul concursului pentru Catedrala patriarhală ortodoxă *Sf. Apostol Andrei și Înălțarea Domnului*, organizat în 2002. În urma modificărilor

În 2002 că e futurist. Așa spuneau unii membri ai juriului. Și le-am spus: *Îmi dați voie să vă demonstrez cât de tradițională este?* Într-atât de tradițională era încât noi foloseam elemente pe care juriul nu le cunoștea și care țineau de propria tradiție a Bisericii creștine.

Adeseori, dacă te duci suficient de departe în timp să cauți în repertoriul de forme istorice o să găsești lucruri care sunt incredibil de contemporane, dacă nu cumva urmează să se *re-întâmple* chiar în viitor. Știți foarte bine că e suficient să priviți o colecție de artă africană ca să vedeți cât de modernă este. Eu zic că sensul e greșit pus pentru că, de fapt, modernii erau arhaici. Ei au trimis la originar. Sunt situații în care trebuie să te descurci cu ce ai, așa cum se întâmplă în zona rurală, ținând însă cont de aceste principii ale tradiției. Deci, trebuie să optimizezi puținele resurse pe care le ai. Cum spun americanii, *dacă îmi dai lămâi, fac limonadă*. Adică, trebuie să știu să fac limonadă în toate circumstanțele respective. Și atunci pot să compar un astfel de tip de arhitectură care arată extrem de contemporan, înțelegând că are aceleași principii. Dacă am aplicat aceleași principii condițiilor de acum, am avut acest rezultat... Dacă a aplicat aceleași principii condițiilor de atunci, a rezultat altceva... Astfel că cele două forme sunt riguros tradiționale, deși nu seamănă între ele.

Nu întotdeauna am succes cu această mică teorie a mea, vă dați seama. Mulți cred că e cazul să copiem clădirile din Muzeul Satului din București. Eu spun că nu.

---

de amplasament, însă, rezultatul concursului nu a mai fost respectat.

Eu zic că se poate face arhitectură după *principiile* caselor, referindu-mă la arhitectura vernaculară (cea proprie locului) care e un caz aparte în tradiție. Nu toată tradiția este rurală. Nici măcar în România nu este adevărat acest lucru. Există o foarte stimabilă arhitectură tradițională urbană. O să spuneți că n-avem foarte multe orașe în România actuală. Dar dintre casele care există, chiar și în București, au mai rămas câteva de târgoveți care sunt remarcabile, bineînțeles. Deci, există și tradiția aceasta.

Sunt câteva elemente *tari* ale tradiției pe care le putem folosi și, uneori, o și facem cu voioșie. În același timp, există și cealaltă tabără care spune: *Hai să construiesc arhitectură brâncovenească*. Eu nu zic să construim o asemenea arhitectură, dar trebuie să înțelegem ce a însemnat *momentul brâncovenesc*. I-am dedicat aproape doi ani de studiu foarte serios și cred că este un mod de a augmenta, de a rediscuta tradiția bizantină, dar cu elementele de noutate pe care deja le propusese arhitectura din nordul Italiei, de unde cei care au construit în acest *brâncovenesc* se inspirau. Aveau și meșteri. De fapt, e vorba doar de un secol. A fost un moment în care elementul tradițional părea că *doarme*, că se *veștejise*. Și Brâncoveanu² a venit cu un moment

---

² Constantin Vodă Brâncoveanu (1654-1714). Mare boier, excelent diplomat, finanțist, politician și om de cultură. Domn al Țării Românești cu cea mai lungă domnie (1688-1714), timp în care țara a cunoscut o perioadă de pace, înflorire culturală și spirituală. Lui i se datorează unul dintre cele mai importante stiluri arhitecturale eclectice - stilul brâncovenesc. A fost supranumit și *Prințul aurului*. A fost martirizat la Istanbul împreună cu cei patru fii ai săi, Constantin (1683-1714), Ștefan